

KIEGÉSZÍTŐ MEGJEGYZÉSEK A SZÍNTEREK PLURALIZMUSÁHOZ

[DOI 10.35402/kek.2020.3.17](https://doi.org/10.35402/kek.2020.3.17)

A Kék 2020/3. számában itt megjelenő ismertetőhöz csatolnék a véletlenek játékanak eredményeképpen némi hangulati lábjegyzetet¹ Lovász Ádám „Beavatás a filozófiai pluralizmusba” c. recenziójához, mely Hévizi Ottó: *A liget, a sétány, a csarnok és a kert – A filozófia színterei* című tanulmánykötetét (Kalligram 2018) kívánja röviden bemutatni. Hévizi a kötetben szereplő öt tanulmányában a legkülönbözőbb gondolkodókról és eszmékről tár elénk szórványos betekintést egyéni megközelítésben, általában átfogó következtetések levonásának igényével. A szövegekben Nietzsche, Kant, Kierkegaard, Heidegger, Merleau-Ponty tartoznak Hévizi kedvenc szerzői közé. „A filozófia színterei” alcím nem pusztán az elgondolást segítő közhely, hanem itt valóban különböző színterekre helyeződnek a gondolatok. Az elemzések stílusát áthatja ez az egyedi aspektus, melyben a különböző ideák és filozófiai szituációk térbeliesednek és telítődnek az idő dimenziójával. A térbeliesedés itt persze nem jelent ugyanakkor metrikusságot vagy objektivizmust, épp ellenkezőleg, mindez egyfajta mély szubjektív vizualizáció. Ez néhol geometriai-logikai kijelölések képében, de legtöbbször az organikus térben, a természet belakott színeiben valósul meg (szakadék, hágó, ösvény, meredély, sétány stb.).

Lovász ennek a „sokformaságnak” az eszmei síkját ragadja meg, mikor Hévizit mint a szellemi pluralizmus nyitott szellemű képviselőjét vezeti fel, helyesen. Elemzése fel-felüti a szöveg egyes pontjait, hűségre törekedve annak tartalmának visszaadásakor.

E vélemény írója az első oldalon szereplő „fejezet” kifejezést inkább a „szakasz”, vagy „szöveg” szavakra cserélné, mivel a könyv laza szerkezete nem annyira fejezetekből, mind inkább egymás mellé rendelt összefüggő stílusú és tartalmú de különálló szövegekből áll. Az itt megjelenő kritikai megjegyzés párhuzamba állítja a ténnelküli korok semmitmondó lapályát és a viharos időszakok politikailag

eltévelyedő, de egyébiránt messze ambiciózus és kiemelkedően produktív gondolkodóit (Lukács, Heidegger). Itt a párhuzamba állítást tovább lehetne árnyalni, mielőtt még azt a látszatot keltené a szerző, hogy bármilyen egyenlőségjel tehető a gondolatnélküliség és egy diktatórikus rendszer kiszolgálása között. Mindkettő hiba ugyan, de ezek egymáshoz mérése etikailag igen problematikus lenne.

Örömről Hévizi egy szép, olvasmányos filozófiai prózát ír, mely nem töri olvasóját görcsökbe terminusaival és nyakatekert körmondataival, hanem könnyen érthető és mindvégig érdekes tud maradni, fenntartva ezzel a figyelmet. Ugyanakkor szakmaiságával távol tartja magát a napjainkban divatos szellemi bulvár sekélyes és felszínes áradásától is.

A recenzió szerzője lelkesen kíséri végig Hévizit az általa felvázolt úton, amely egyrészt egyes filozófusok egyéni életpályáit, konfliktusait is elemzi, másrészt a filozófia történeti fejlődésének sajátosságait vázolja fel. Hévizi ezen ambícióiban – hogy egy belső dinamikát tételez a filozófiai korszakok, iskolák és gondolkodók térnyerésében – egyrészt jól kitapintható Nietzsche hatása, másrészt pedig plasztikusan jelenik meg a metafizikai rendszerek iránti vonzódás; noha e két gondolatvilág megszabásról tekintve ellentmond egymásnak. Hévizi interpretációja már-már hegeli ihletettséggel vízió a szellem hullámveréséről, annak ár-apály mozgásáról, másrészt egy metaelmélet.

Mint a legtöbb ilyen elmélet, ez is meglehetősen szubjektív interpretációja a filozófiának, személyes értékítéleten nyugvó állásfoglalás inkább, mintsem valamilyen faktumokon vagy koherens rendszerintű összefüggésekből következő tézis. Persze ettől még lehet igaza, és lehet vele egyetérteni – mint teszi ezt a recenzió szerzője is Hévizi gondolatainak poszthumanista irányból történő szemlélésével. Talán csak ott fárad el kicsit az olvasó, mikor a jelenkori filozófia válságáról olvas, amely ugyan megrekedt a szerzők szerint, azonban legalább a plurális értelmezés lehetőségét magában hordja az új aranykor eljöveteleig. Csakhogy ez a válságtudat a legelterjedtebb korfüggetlen automatizmus, tudatalatti hangoltság, ami mindig is átszötte a civilizációk kultúráit, és mint ilyen, egy szigorúbb szemlélő

1 A Kék hagyományai között nem igazán sűrű megoldás, de mégsem oly ritka, hogy szerzők és írások egymásra reflektálnak. Örvendünk ennek, ez esetben különösen is annak, hogy kiváló szerző kiváló munkájáról készült kiváló ismertető egy további kiváló szerző egészíti ki észrevételeivel... – a szerk.

számára hitelrontó hatással lehet az elmélet egészét tekintve. Miért? Mert egyrészt bizonyos eseményeket felnagyít és általánosít, másrészt az ismeretek hiányzó úrját a nem-ismertről önkényes állásfoglalásokkal pótolja ki, majd mindezt rendszerszintre emeli. Az ember mindig válságban volt, van és lesz, nyugodtan ugorjunk vissza bárhová a szellemtörténetben, rá kell döbbernünk, hogy ez leginkább attitűdbeli kérdés, a problematizáló ember alapállása. Persze *A liget, a sétány, a csarnok és a kert* értebb mű annál, mintsem a fenti kis kitérő eltérítse a szintézist érdekes és átfogó elemzéseinek egyensúlyából, így a recenzió szerzőjének lendülete is teljes mértékben érthető.

De időzzünk el itt még egy pillanatot, mert a szerző szubjektivizmusa ragályos. Nem hibáztatom Hévizit pesszimizmusa, vagy szomorú realizmusa miatt, hiszen úgy nincs igaza, hogy közben igaza van, és fordítva. Teljesen jogos kritikát vet fel a spekulatív jellegű metafizika vagy ontológia védelmében, és itt a „spekulatív” jelző sokkal inkább jelenti a közepszerűség és közmegelégedés normáit bátran negligáló filozófiai karaktert, mint a valóságtól elszakadt álmodozóét. A szerző dantei tekintettel szemléli az „eszmék apályának” bolyongóit: „a véleményvezéreket, az argumentum-csiszolatokat, az eszmék történéseit, az eklektikusokat, a gyakorlati

filozófusokat, a hermeneutákat”. Kimondja a nyilvánvaló ítéletet, hogy a konferencia-ipar, a tanulmánygyártás és a tudományos hálózatépítés csak a formalizálódó és egyre felszínesebb bölcséleti kutatást leplezi. Sok mindenben igazat kell adnunk Hévizinek, de van itt egy momentum, amely háttérbe szorult. Véleményem szerint a filozófiának nincsenek „dicső korszakai”, bármennyire is ennek az ellenkezőjét állítják a filozófiatörténetek, ha vannak is, azt különböző szekunder tényezők támasztják alá, teszik lehetővé. De maga a filozófia nem egy tömegsport, még akkor sem, ha sokan űzik. Mindig egy hosszútávfutó magányossága jellemzi, individualizmus és immanencia, és egy Szókratész elutasíttósága. És ha véletlen két Szókratész találkozik, akkor sem lehet övék a közösség adománya, az egyforma gondolat egysége, mert akkor elveszítenek saját természetük karakterisztikus erejét.

A filozófia olyan ritka elem, amelyet még nem sikerült feltenni a periódusos táblára. Napfény hatására kéreg képződik körülötte, csonthéj – ez a formalizált iskolafilozófia, a bölcséleti közélet, még kijebb a világi rajongás. De ez valahogy szükséges a meghatározhatatlan mag láthatatlan továbbéléséhez, fejlődéséhez. A filozófia nem igényli a népszerűséget, sem azt, hogy a tudásunkra jusson. Egyszerűen csak megtörténik, bekövetkezik.